

Zápis z 2. jednání Tematické pracovní skupiny Sociálního klimatického fondu k budovám (TPS SKF B)

Datum zasedání	24. červenec 2024
Místo	On-line Webex
Přítomní účastníci	Online: Maggie Škabraha Dokupilová (MŽP); Beata Hanousková (MŽP); Petra Alžběta Baslová (MŽP); Eva Kolečková (MŽP); Helena Staňková (MŽP); Aleš Pekárek (MMR); Barbara Halířová (Institut prevence a řešení předlužení); Lenka Veselá (Sdružení nájemníků); Jan Šafařík (Asociace krajů ČR); Jan Adamčík (MŽP); Jiří Růžička (SMO ČR); Karel Polanecký (Hnutí Duha); Karolína Vítková (EGÚ Brno); Kristina Zindulková (AMO); Martin Hatka (SMO ČR); Terézia Kratochvíl Marušáková (MPO); Matej Hruby (EGÚ Brno); Michal Svoboda (SMS ČR); Petr Uhlíř (MŽP); Markéta Gregorová (Úřad vlády ČR); Štěpán Ripka (MMR); Tatiana Konrádová (MPSV); Tereza Kodetová (MŽP); Tomáš Novotný (MPSV); Tomáš Rec (MŽP); Pavlína Toporská (SMO ČR); Vlastimil Beran (RILSA), Zuzana Vondrová (CDE) Nepřítomni: NS MAS, SFPI.

Úkoly:

1. Příprava karet opatření

Gestor: všichni

Termín: do příštího jednání pracovní skupiny

2. Finalizace sdíleného dokumentu

Gestor: MŽP (koordinace) + všichni (doplnění)

Termín: do příštího jednání pracovní skupiny

3. Onepager k dopadům EU ETS2 na domácnosti, dle výstupů konsorcia SEEPIA (energetická chudoba/indikátory) per rollam.

Gestor: MŽP

Termín: konec srpna

Program jednání:

1. Zahájení, plnění úkolů z 1. jednání TPS SKF B, aktuální informace
2. Přehled relevantní aktuální podpory
 - 2.1. Vstup MMR
 - 2.2. Vstup MPSV
3. Inspirativní příklady ze zahraničí
4. Diskuze, další kroky a závěr

1. Zahájení, plnění úkolů z 1. jednání TPS SKF B, aktuální informace

M. Škabraha Dokupilová (MŽP) přivítala členy TPS SKF B, upozornila na nahrávání jednání a zmínila, že zápis bude po zpracování a vypořádání připomínek zveřejněn na webu MŽP v sekci SKF a představila program dnešního jednání. Cílem dnešního setkání je shrnout další aktuálně probíhající podpůrné programy v oblasti bydlení, energetické chudoby, zateplení a dekarbonizace budov a příklady dobré praxe (nejen) ze zahraničí. Tyto informace poslouží jako inventář současných nástrojů a podpor, při hledání bílých míst a vymezení možné podpory ze SKF.

V ČR je aktuálně v procesu schvalování systém rozšíření obchodování s emisními povolenkami (EU ETS2). Pokud EU ETS2 nebude plně transponováno, nebude ČR umožněno čerpat prostředky ze SKF. Příprava Sociálního klimatického plánu, zejména definice cílových skupin a konkrétních opatření, na která bude ze SKF možné prostředky čerpat, mohou pomoci v přijetí celého systému ze strany veřejnosti, a tím usnadnit i jeho implementaci.

M. Škabraha Dokupilová dále představila novou tajemnici tematické pracovní skupiny SKF pro oblast budov Petru Alžbětu Baslovou (MŽP) a také nově vzniklý Odbor strategie dekarbonizace ekonomiky. Na přípravě SKP budou spolupracovat i externí konzultanti v rámci projektu financovaného z nástroje Technical Support Instrument (TSI) Evropské komise.

Plnění úkolů z minulého jednání probíhá, byl vytvořen sdílený prostor pro práci TPS, na kterém se objevují první materiály včetně základního podkladového dokumentu.

P. Baslová (MŽP) vyzvala členy PS, aby sdílený prostor využívali a do sdíleného dokumentu se nebáli zasahovat, jde o společný pracovní dokument. V případě potíží s přístupem nebo nejasnostmi ohledně práce v TPS je možné kontaktovat P. Baslovou.

Aktuální informace

Terézia Kratochvíl Marušáková (MPO) předala informace z PS MPO k energetické chudobě – dnes se uskuteční 5. setkání, již probíhají diskuse nad konkrétním zněním definice a indikátory pro měření energetické chudoby, cílem je mít definici hotovou co nejdříve, ale zároveň v podobě, na níž bude panovat široká shoda a bude široce použitelná.

- M. Škabraha Dokupilová připomněla, že je potřeba při finálním nastavování opatření pracovat s jasnou definicí energetické chudoby, pro prioritizaci zacílení podpory v této fázi však lze vycházet z dosud formulovaných definic a aktuálního chápání zranitelných osob a domácností.
- Zuzana Vondrová (CDE) se ptá, zda bude MPO připravovat koncepční materiál k energetické chudobě pro Národní klimaticko-energetický plán, který bude řešit využití prostředků ze SKF.

☞ M. Škabraha Dokupilová a T. K. Marušáková odpověděly, že MPO do strategických dokumentů dává jen vstup k energetické chudobě. Národní klimaticko-energetický plán řeší, jak bude stát obecně postupovat v plnění klimatických cílů, nespecifikuje, na co se využijí prostředky ze SKF. Výhled na schválení strategických dokumentů je nejistý, posun se očekává v září.

- Tomáš Novotný (MPSV) vznesl dotaz, zda je v tuto chvíli možné přibližně specifikovat, na kolik projektů renovací budov budou dotační prostředky stačit. Renovace jsou v této TPS klíčové, je třeba znát objem prostředků, které je následně třeba cílit do segmentu, v němž bude největší dopad na energetickou i finanční úsporu nejzranitelnějších; MŽP by mohlo ze stávajících programů získat data o průměrné ceně jednoho projektu a z toho vycházet při stanovení odhadovaného počtu projektů, které mohou být podpořeny.
 - M. Škabraha Dokupilová uvedla, že aktuálně je třeba shromáždit a vybrat i v oblasti budov relevantní opatření včetně absorpční kapacity, následně se budou rozdělovat prostředky tak, aby došlo k co nejefektivnějšímu rozdělení podílů; vedle renovací budov rovněž vnímáme kvality a potenciál projektů aktuálně realizovaných MPSV, na přímou podporu a edukaci zranitelných domácností.

Matěj Hrubý (EGÚ Brno) představil spolupráci v rámci projektu TSI, který je mezinárodní, realizuje se v 10 evropských zemích, aktuálně dochází k mapování stavu, následovat bude stanovení konkrétních dopadů souvisejících se zavedením EU ETS2 a formulace očekávání; cílem je podpora práce na SKP, nikoli dublování činností.

- M. Škabraha Dokupilová připomněla kick-off meeting, který se uskutečnil 17. července, kterého se účastnili zástupci jednotlivých rezortů.

Dopady EU ETS2 na základě modelace SEEPIA budou zaslány v průběhu srpna, aktuálně má MŽP k dispozici data, která je třeba interpretovat a zpracovat do výstupu

2. Přehled aktuální relevantní podpory

Podpora dostupného a sociálního bydlení – poučení k veřejné podpoře

Štěpán Ripka (MMR) představil aktuální situaci v rozvoji dostupného obecního nájemního bydlení. Se vstupem ČR do EU v roce 2004 významně klesla výstavba i rekonstrukce obecního bytového fondu. MMR a SFPI situaci analyzovalo a identifikovalo problém mimo jiné v nastavení veřejné podpory. Nelze snadno přímo dotovat obecní bydlení, nejde o veřejnou službu, ale o podnikání, z toho plyne neochota obcí bytový fond pořizovat a udržívat.

Druhý identifikovaný problém je cílení podpory. Dotační prostředky nečerpají obce a regiony s největší mírou nedostupnosti bydlení, ale je vyplácena tam, kde jsou obce schopny připravit projekty a být úspěšné v žádosti o dotaci.

Aktuálně na MMR probíhá reforma financování dostupného bydlení skrze regionální centra podpory investic do bydlení– technická podpora obcím při přípravě projektů + motivace obcí, aby opět stály o to vlastnit a spravovat bytový fond = snaha zvrátit trend privatizace obecního bydlení.

Snaha o úpravu/ vytvoření legislativního rámce pro dostupné a sociální bydlení, vývoj nových finančních modelů (kombinace dotace a úvěru), zatraktivnění podmínek pro čerpání dotací na soc. a dostup. bydlení (IROP, do budoucna možná i jiné zdroje).

Š. Ripka představil bariéry dané neexistencí vhodného modelu veřejné podpory pro dostupné (sociální) obecní bydlení, model de minimis nelze použít ve větších městech, kde je třeba sociální a dostupné bydlení rozvíjet nejvíce, SOHZ (bloková výjimka) je velmi

administrativně složitý proces uzpůsobený na neinvestiční typy podpory (např. pravidelná platba na provoz soc. služby), GBER předpokládá tržní nájemné.

Notifikace programu dostupného nájemního bydlení na roky 2024 – 2029, financování zajištěno do roku 2026 z NPO, dále není zajištěno; zajímavý model počítající s nákladovým nájemným po dobu 20 let nebo po dobu splácení úvěru.

MMR má zmapovanou absorpční kapacitu dostupného obecního bydlení, obce mají 167 připravených projektů, absorpce do r. 2026 až 11,5 mld. Kč, celkově až 88,5 mld. Jde o výstavbu, rekonstrukce i výkupy, potenciál financovat některé projekty ze SKF; uvedeny příklady typických projektů včetně nákladů.

- Z. Vondrová (CDE) se ptá, zda, a případně jaké, byly identifikovány důvody nedostatečného (chybějícího) zacílení podpory sociálního bydlení?

Š. Ripka (MMR) je přesvědčen, že obce v první řadě neměly připravené projekty. Nově je tak dostupnost bydlení v obci kritériem při rozhodování o poskytnutí podpory v podobě přípravy projektu ze strany SFPI. Druhým důvodem jsou právě problémy s veřejnou podporou. Většina realizovaných projektů byla v menších obcích v režimu de minimis; ve větších městech, kde je větší potřeba, ale režim de minimis nelze využít, se projekty nerealizovaly nebo jen částečně.

Prevence energetické chudoby prostřednictvím sociálních inovací

Tatiana Konrádová (MPSV) představila projekt MPSV pilotovaný v uplynulém roce na vzorku 70 domácností nejvíce ohrožených energetickou chudobou, aktuálně probíhá schvalování návazné tříleté fáze, kde by mělo dojít k ověření přístupu na desítkách až stovkách domácností.

V rámci projektu byly pojmenovány společné prvky domácností v energetické chudobě; obecně lze říct, že nejohroženější domácnosti nemají dostatek informací o energeticky úsporném chování ani dostatek prostředků na nákup úsporných spotřebičů. Nedosáhnou na dotační programy, jsou tak závislé na dávkovém systému. Edukace v oblasti energetických úspor se často zaměřuje pouze na předání informací, často pak pro cílovou skupinu nevhodnou formou bez zaměření se na motivaci a aktivizaci. Nízká důvěra osob v systém pramení z negativních zkušeností s úřady a frustrace z nepochopení dokumentů a procesů zároveň vede k brzké rezignaci na jakékoliv snahy o změnu nebo řešení situace.

Domácnosti do projektu byly vytipovány s pomocí sociálních pracovníků na obcích, lokálních NNO a dodavatelů energií. Komplexní přístup – názorné mapování situace a edukace, motivace a aktivizace přímo v domácnosti + přímá změna chování (využití behaviorálních metod), zapojení lokálních NNO a soukromého sektoru (pronájem nebo dar energeticky úsporného spotřebiče + měřáků spotřeby, perlátory na kohoutky apod.).

Dopady na ohrožené domácnosti – vyšší kvalita života, energetická úspora, šetrnější chování a zároveň zvýšení důvěry v systém. Úsporné spotřebiče iniciují změnu chování („má to smysl“), zároveň poradenství a asistence při zapojování a efektivním využívání spotřebičů zvyšuje důvěru v systém. Ukázalo se, že celková finanční úspora domácnosti díky výměně spotřebičů a změnám chování může být až v desítkách tisíc Kč ročně.

- P. A. Baslová (MŽP) položila dotaz, z jakého zdroje a do kdy je zajištěno financování projektu.

- T. Konrádová (MPSV) sdělila, že projekt je financován z OPZ+ a financování je zajištěno do r. 2027, pokud bude tento pátek schválen návazný projekt.
- P. A. Baslová (MŽP) se dále zajímala o to, v jakém typu bydlení se většinově nacházejí domácnosti zapojené do projektu.
 - T. Konrádová (MPSV) odpověděla, že typy domácností byly záměrně různé, a to včetně těch, co žijí v azylových domech, kde obyvatelé nemají motivaci šetřit, platí fixní částku za bydlení, která je často hrazena ze sociálních dávek. Většina domácností byla v nájemním bydlení (ve vyloučených lokalitách), tyto domácnosti opět mívají od majitele nastavenou pevnou částku za služby, navíc nedostávají vždy transparentní vyúčtování a bojí se často jednat s pronajímatelem. Zapojeny byly i domácnosti seniorů, kteří žijí ve vlastním bydlení a na rozdíl od ostatních ohrožených skupin nejsou zasíťováni (nemají přístup k poradenským a soc. službám), nedostávají se k nim informace (např. o tom, kolik lze ušetřit výměnou spotřebiče, jak číst vyúčtování apod.).
- P. A. Baslová (MŽP) se zeptala, jaké bylo personální zajištění projektu? Kdo prováděl šetření v domácnosti a poskytoval následné poradenství?
 - T. Konrádová (MPSV) vysvětlila, že vstup do domácností je zajištěn skrze lokálního soc. pracovníka z důvodu nutnosti vytvořit důvěru. Proškolení (terénní pracovník + energetický specialista/ poradce) pracovníci projektu mapují situaci v domácnosti a poskytují poradenství, případně odkazují na odborné služby; spolupráce s EKIS se neosvědčila, poradci EKIS jsou zaměřeni spíše na dotační poradenství; mapování a vstupní poradenství je časově náročné.
- P. A. Baslová (MŽP) se zajímala, v jakých lokalitách byl projekt pilotován a v jakých lokalitách je plánována realizace následného projektu?
 - T. Konrádová (MPSV) sdělila, že působnost projektu je na území celé ČR. S ohledem na časovou náročnost mapování a poradenství přímo v domácnostech je limitem dojezdová vzdálenost od Prahy, odkud vyjíždí zaměstnanci projektu. Zároveň se podpora poskytuje tam, kde se podařilo navázat dobrou spoluprací s dodavateli energií a místními sociálními službami (např. jižní Čechy).
- T. Rec (MŽP) upozornil na to, že MŽP podporuje nízkopříjmové nejzranitelnější domácnosti v programu NZÚ Light; u nájemního bydlení je složité motivovat majitele bytových domů k energeticky úsporným opatřením;
 - T. Konrádová (MPSV) spatřuje problém v tom, že neexistuje cesta, jak dostat dotace přímo k nájemníkům, což vede k závislosti nejohroženějších domácností na sociálních dávkách. Dále je problém, že informace se k nejohroženějším osobám a domácnostem nedostávají ve srozumitelné formě, i když je jich mnoho. Lze pracovat na zlepšení komunikační strategie tak, aby se informace dostávaly srozumitelně a vhodnými kanály k těm nejzranitelnějším domácnostem + poradenství v přirozeném prostředí (v domácnosti);
 - T. Rec (MŽP) upozornil na připravovanou reformu poradenství, v návaznosti na směrnici EPBD o energetické náročnosti budov, která zavádí renovační pasy, připravuje se poradenství pro majitele nemovitostí tak, aby pro ně renovace byly dostupnější.

Lenka Veselá (Sdružení nájemníků) předala informaci, že jejich sdružení poskytující poradenství především nájemcům ale i pronajímatelům BD a SVJ v letošním roce zaznamenalo dvojnásobný počet dotazů na vyúčtování za energie a služby, zejména v souvislosti s žádostmi o sociální dávky, kdy je vše třeba přesně rozepsat. Problém v rozdělení plateb a orientaci ve vyúčtování mají i pronajímatelé, zejména ti menší. Sdružení nájemníků proto navázalo spolupráci s Asociací nájemního bydlení a zástupci organizací majitelů domů. Potvrzuje potřebu poradenství a zároveň posilování důvěry v systém, která je aktuálně u ohrožených osob nízká a vede k využívání nevýhodných úvěrů a pádu do spárů „šmejdu“. Zmínila dále problém s nájemními smlouvami na dobu určitou, které jsou v ČR velmi rozšířené a lze je uzavírat i na velmi krátkou dobu, což vede k nejistotě.

- K. Polanecký (Hnutí Duha) se zeptal, nakolik limitující byly a jsou kapacity či možnosti firem poskytujících zápůjčky/ dary domácích spotřebičů?
 - ✎ T. Konrádová (MPSV) sdělila, že v inkubační fázi projektu šlo o významný limitující faktor z důvodu neexistujících postupů na straně firem a dostupnosti vhodných spotřebičů. Do konce roku 2024 se očekává cca 20–30 spotřebičů darem, v následujících letech by mělo již docházet k pronájmu, záměr je pokrýt stovky domácností, počet ale ještě není jasný. Firma Bosh nabídla odprodej spotřebičů s 50% slevou, v projektu tak dojde k zapojení Federace nábytkových bank, které spotřebiče odkoupí a následně budou distribuovat.
- P. A. Baslová (MŽP) se doptala na podrobnosti pronájmu spotřebičů a poprosila o sdílení bariér v procesu a nalezených řešeních.
 - ✎ T. Konrádová (MPSV) objasnila, že pronájem je volen jako vhodný nástroj i proto, že spotřebič, který má domácnost jen pronajatý, nemůže zabavit exekutor, částka za pronájem bude nastavena individuálně s cílem, aby si domácnost za část ceny nakonec spotřebič odkoupila.
- B. Halířová (IPRP) upozornila, že v případě, kdy bude domácnost spotřebič formou pronájmu odkupovat, je následně exekučně zabavitelný, což se netýká nutného běžného vybavení domácnosti, zejména, jsou-li v ní nezletilé děti. Bylo by možné náklad na pronájem zahrnout do nákladů na bydlení v žádosti o soc. dávky?
 - ✎ T. Konrádová (MPSV) sdělila, že o zahrnutí nákladu na pronájem do dávky na bydlení se v projektu neuvažuje (nemá smysl uvažovat o zapojení do dávek na bydlení kvůli aktuálnímu nastavování nové „superdávky“. Jedná se naopak o tom, že by účast klienta v edukativní části programu mohla usnadnit nebo přímo zajistit získání Mimořádné okamžité pomoci na nákup nového spotřebiče (v jednání s ÚP); probíhá revize dávek, není jasné, jak bude vypadat finální dávka na bydlení.

3. Inspirativní příklady ze zahraničí

P. A. Baslová (MŽP) představila dostupné příklady dobré praxe ze zahraničí relevantní pro podporu ze SKF pro oblast budov. Řada opatření, která se v zahraničí osvědčila, se v ČR zavádí, nebo v nějaké podobě běží. Výzvou zůstává zapojování komunit či většího množství aktérů do realizací opatření (např. dodavatelé energií, soukromé společnosti, banky apod.), větší provázání dílčích opatření – podpora renovací spojená s výměnou spotřebičů a kvalitním poradenstvím, mediací vzájemné komunikace potřeb mezi

pronajímateli a nájemci, případně dodavateli a odběrateli energií. Nerealizují se opatření podporující zavádění komunitní energetiky OZE dostupných pro ohrožené domácnosti.

Na sdíleném úložišti pro práci TPS SKF B je dispozici podklad shrnující 16 příkladů dobré praxe ze zahraničí včetně dopadů na klima a energetickou chudobu, případně zranitelné osoby a domácnosti.

Diskuze a závěr

P. A. Baslová (MŽP) shrnula výstupy z dnešního jednání a nastínila kroky, kterým je třeba se dále věnovat. Vyzvala účastníky jednání ke společnému zamyšlení nad tím, která opatření by do budoucna mohla být podpořena ze SKF tak, aby došlo k využití prostředků co nejefektivněji. Do příštího jednání, které proběhne v září, je třeba pracovat na kartách opatření, a to i přesto, že stále není k dispozici definice energetické chudoby a indikátory pro její měření. Podpořila účastníky, aby sdíleli relevantní materiály, nápady na pracovním disku.

T. Rec (MŽP) vyjádřil potřebu konkretizovat a kvantifikovat počet ohrožených domácností a nevyhovujících budov či zdrojů vytápění tak, aby bylo jasnější, kolik prostředků je na která opatření potřeba vyčlenit.

Z. Vondrová (CDE) vyjádřila potřebu spolupráce a sdílení mezi dalšími pracovními skupinami SKF, aby se sladilo, kolik prostředků půjde na kterou oblast a podle jakého klíče budou rozdělovány. Zároveň by ocenila shrnující informaci o stavu práce v TPS SKF D na dalším jednání.

B. Hanousková (MŽP) připomněla, že SKF má dané prostředky nařízením o SKF, pokud budeme mít připravena opatření nad rámec SKF, která mohou pomoci v boji s energetickou chudobou a podporou zvláště zranitelných domácností, lze pro ně následně hledat prostředky i jinde (např. další prostředky z EU ETS2 mimo SKF). Rozdělení prostředků je závislé rovněž na politickém rozhodnutí a výstupech z modelace konsorcia SEEPIA a dalších faktorech. Veškeré informace a zpracovaná navrhovaná opatření z pracovních skupin budou k dispozici na webu, jakmile to technická situace umožní. Upozornila, že se chystá nový web MŽP, ale nadále platí, že se veškeré informace (ppt, zápis atd.) z pracovních skupin MŽP snaží držet na webu v sekci SKF.

P. A. Baslová (MŽP) poděkovala přítomným za účast. **3. jednání TPS SKF B je naplánováno na 2. října 2024.** V průběhu srpna a září budou probíhat setkání nad konkrétními návrhy opatření dle potřeby.

Zapsala: P. A. Baslová (MŽP), Schválila: M. Škabraha Dokupilová (MŽP)

Příloha: Prezentace 2. jednání TPS SKF B MŽP, Prezentace Podpora dostupného a sociálního bydlení – poučení k veřejné podpoře (MMR), Prezentace Prevence energetické chudoby prostřednictvím sociálních inovací (MPSV), Prezentace Příklady dobré praxe ze zahraničí